

Uitgave is de bepaalde vorm, waarin een werk verschijnt en die van vorige of latere uitgaven kan verschillen. Het wordt echter ook gebruikt voor *druk* en *oplaag*.

Oplaag is het gezamenlijk aantal afdrukken dat terzelfdertijd van een boek getrokken wordt; vandaar bij uitbreiding ook hetzelfde als *uitgaaf*.

De vijfde druk van zijn verzen. De eerste druk was spoedig uitverkocht.

Deze uitgave is mooi verzorgd. Welke uitgave hebt gij? De derde uitgave.

De oplaag van het boek bedroeg duizend exemplaren. De ganse oplaag van dat werk is reeds uitverkocht.

407. DRUPPELEN, DRUIPEN.

Druppelsgewijze neervallen.

Druppelen ziet op het vallen van enkele druppels en wekt het denkbeeld op van herhaling.

Druipen betekent aanhoudend en sterk druppelen.

Haar tranen druppelden op het papier. Uit die insnijdingen druppelt een zoet vocht. Er komt voorzeker een bui; het begint al te druppelen.

De regen druipt door 't dak en zijpelt langs de wand. Het zweet droop van zijn voorhoofd. Het vocht druipt uit het vat.

408. DUCHTEN, VREZEN.

Duchten is denken of vermoeden dat er iets onaangenaams zal gebeuren, bang zijn voor iets of over de komst van iets.

Vrezen is de onaangename gewaarwording gevoelen, die naderend kwaad of gevaar bij ons opwekt, of een gevoel van beklemming en onmacht krijgen als men zich bevindt tegenover iemand die machtiger is dan wij.

Hier staat geen ramp te duchten. Wat er ook gebeure, ik heb er geen deel aan, en ducht geen verwijt. Een lawine duchten.

De dood vrezen. Hij vreesde zijn rechters niet. Vrees God, eer de Koning.

409. DUISTERHEID, DUISTERNIS.

Duisterheid wordt in figuurlijke zin gebruikt en duidt aan, dat iets niet gemakkelijk te begrijpen of met zekerheid te verklaren is.

Duisternis duidt op de afwezigheid van licht in de eigenlijke zin.

De duisterheid van zijn betoog. Profetieën vol duisterheden.

Er heerste in dit vertrek nog een halve duisternis. Er vertoonde zich licht in de duisternis.

410. DUIZELIG, BEDWELMD, VERDOOFD.

Hoewel niet volkomen synoniem, staan deze drie begrippen met elkaar in nauw verband.

Duizelig is het gevolg van een storing in de werking der hersenen ontstaan door bloedaandrang.

Bedwelmd en **verdoofd** wordt men, als er beneveling van de geest ontstaat, zodat men niet meer kan denken of niet meer kan waarnemen.

Men wordt *bedwelmd* door een schok, een val, een plotselinge schrik; *verdoofd* door een slag, een verdovingsmiddel, enz.

Zijn zware hoofd op zijn hand geleund, daar staat hij, duizelig, en de ziel vol weedom en vreemde smerten. (RODENBACH) Hij stond duizelig op, met de ene hand zich vastgrijpend aan een stam, en de andere tegen de wond gedrukt.

Mijn zinnen werden door de te sterke schok bedwelmd en ik zonk machteloos ter aarde. Gans bedwelmd en verdoofd door de schrik, zowel als door de val, bleef ik een poos gevoelloos liggen.

411. DUN, VLOEIBAAR.

Beide woorden duiden op een geringe samenhang der delen. **Dun** is het tegendeel van *dik*; **vloeibaar** is het tegendeel van *vast*.

Dunne melk. Dunne soep.

Water en lucht zijn vloeibaar. Kwik is in ons klimaat vloeibaar.

412. DWAALLEER, KETTERIJ.

Een leer afwijkende van de leerstellingen der Kerk.

Dwaalleer is een afwijking van de rechtzinnige leer.

Ketterij is een gevaarlijke dwaalleer, die een of meer waarheden van de christelijke godsdienst, tegen beter weten, hardnekkig verwerpt. In ruimere zin wordt *ketterij* ook gebruikt voor een onwetenschappelijke, onkritische bewering, stelling, enz.

In die tijd (de elfde eeuw) begon ketterij de zuidelijke Nederlanden te besmetten. De Franssprekende bevolking van Gent of Antwerpen is verbazend gerings. Gelukkig zijn de statistieken daar, of wij zouden op dit punt ketterijen horen uitstrooien.

413. DWALEN, DOLEN, ZWERVEN.

Her- en derwaarts gaan of trekken.

Dwalen duidt aan, dat men de rechte weg, die naar het doel voert, verlaten heeft, hetzij uit onkunde, hetzij uit vergissing; meestal zal men dan trachten het juiste pad terug te vinden.

Dolen, dat sterker is dan *dwalen*, duidt aan, dat men geheel zonder doel rondtrekt of dat men zozeer is verdwaald, dat men het spoor geheel bijster is geworden.

Zwerven is heen en weer trekken, waarbij men niet lang op dezelfde plaats blijft, gewoonlijk als gevolg van het feit, dat men geen bepaald tehuis heeft.

Wij dwaalden twee uren in het bos. Een doel licht ons voor; En worstelende winnen wij krachten. En dwalende vinden wij 't spoor! (DE GENESTET)

De tien overige compagnieën bleven de ganse nacht heen en weer dolen en vonden eerst in de morgen de weg. Als de herder doolt, dolen de schapen.

Een marskramer leidt een zwervend leven. De Israëlieten zwierven veertig jaren in de woestijn.

414. DWARS, SCHUIN, SCHEEF.

Dwars duidt de richting van de lijn aan die loodrecht of bijna loodrecht op een andere staat.

Schuin en **scheef** duiden de richting aan tussen loodrecht en waterpas, maar *scheef* drukt nog de bijgedachte uit aan iets onregelmatig en dat dus anders behoorde te zijn.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS